

Data

Tomáš Pruša

Rev. 1.7

Proč potřebujeme data ve
zdravotnictví zaznamenávat?

Proč potřebujeme data ve zdravotnictví zaznamenávat?

- Spolupráce
- Datamining (forma, struktura, účel použití)
- Forenzní důvody
- Řízení a rozhodování
- Optimalizace
- Statistiky a registry

Jaké znáte typy dat ve
zdravotnictví?

Typy dat

- Numerická data – laboratorní výsledky
- Textová data – jména, poznámky
- Zvuková data – srdeční ozvy
- Kódy – diagnostické kódy
- Signálová data
- Obrazová data

Data z technického pohledu

1. Přímou zaznamenané informace

- Při vyšetření
 - Fyziologické údaje
 - Funkční testy
 - Např. TK, TF, výška, hmotnost,...
- Diagnostika
 - Biochemické testy
 - Mikrobiologické testy
 - RTG, CT, NMR (MRI)
 - EKG, EEG

Veličiny

- Chemické (pH, konc.,...)
- Mechanické (poloha, rychlost, síla, objem,...)
- Hydrodynamické (tlak, rychlost proudění,...)
- Elektrické (napětí, proud, odpor,...)
- Akustické (intenzita, frekvence,...)
- Termické (teplota)
- Optické (absorbce, reflexe,...)

Biosignály neelektrické povahy

- TK
- TF
- Teplota
- Auskultace
- Perkuse

Signálová data – Magnetické signály

- MKG (magnetokardiogram) – mag. indukce
- Magnetomyogram
- Magnetoencefalogram
- Magneto okulogram

Signálová data – Elektrické signály

- EKG (elektrokardiogram), FEKG
- VKG (vektorkardiogram)
- EMG (elektromyogram)
- EEG (elektroencefalogram)
- PNG (pneumogram)
- EOG (elektrookulogram)
- EGG (elektrogastrogram)

Biosignály

- Pasivní
 - Zdrojem je přístroj. Sledujeme interakci signálu s organismem.
 - Perkuse
- Aktivní
 - Zdrojem je organismus

Biosignály – místo vzniku

- Subcelulární (ionty)
- Celulární (akční potenciály)
- Tkáň
- Orgán (sumační potenciál)
- Organismus (chůze)

Přímo zaznamenané informace

- Při vyšetření
 - Fyziologické údaje
 - Funkční testy
 - Např. TK, TF, výška, hmotnost,...
- Diagnostika
 - Biochemické testy
 - Mikrobiologické testy
 - RTG, CT, NMR (MRI)
 - EKG, EEG

Fyzikální vyšetření

- Základní vyšetření pacienta pomocí vlastních smyslů.
- 4P
 - Pohled (aspekce)
 - Pohmat (palpace)
 - Poklep (perkuse)
 - Poslech (auskultace)

 - Per rectum
 - Pach (čich)

Zpracování obrazu

- PACS
- DICOM

- RTG
- CT
- NMR
- PET
- SPECT

Etalony

Etalon měřicí jednotky anebo stupnice určité veličiny je měřidlo či ztělesněná míra sloužící k realizaci a uchování této jednotky nebo stupnice a k jejímu přenosu na měřidla nižší přesnosti.

Metr

- Metr je vzdálenost, kterou urazí světlo ve vakuu za dobu $1/299\,792\,458$ sekundy.
- Velikost metru je dána fixací číselné hodnoty rychlosti světla ve vakuu tak, aby byla rovna přesně $299\,792\,458$, je-li vyjádřena v jednotkách m s^{-1} .

Sekunda

- Velikost sekundy dána fixací číselné hodnoty frekvence velmi jemného rozštěpení základního stavu atomu cesia 133 v klidu při teplotě 0 K tak, aby byla rovna přesně 9 192 631 770, je-li vyjádřena v jednotkách s^{-1} , což je ekvivalent jednotky Hz.

Kilogram

- Kilogram je jednotka hmotnosti, která je rovna hmotnosti mezinárodního prototypu kilogramu.
- Velikost kilogramu je dána fixací číselné hodnoty Planckovy konstanty tak, aby byla rovna přesně $6,626\ 068\ 96 \times 10^{-34}$, je-li vyjádřena v jednotkách $\text{s}^{-1} \text{m}^2 \text{kg}$, což je ekvivalent jednotky J s .

Vsuvka č. 1

- Analytická metoda jako součást řešení problémů
 - Definování problému
 - Výběr vhodné metody
 - Odběr
 - Úprava vzorku
 - Zpracování a měření vzorku
 - Kalibrace a výpočet
 - Statistické zpracování
 - Interpretace a prezentace (schválení)

Vsuvka č. 2

- Pravdivost, přesnost a preciznost měření
- Citlivost
- Robustnost
- LOD, LOQ

Pravdivost, přesnost, preciznost

Anglický termín	Český ekvivalent do 2008	Český ekvivalent od 2009
Measurement trueness	Pravdivost měření	Pravdivost měření
Measurement accuracy	Správnost měření	Přesnost měření
Measurement precision	Přesnost měření	Preciznost měření

Pravdivost, přesnost, preciznost

- Preciznost
 - Jak blízko sebe jsou výsledky opakovaných měření stejného vzorku.
 - Popisuje se směrodatnou odchylkou.
 - Opakovatelnost, reprodukovatelnost.

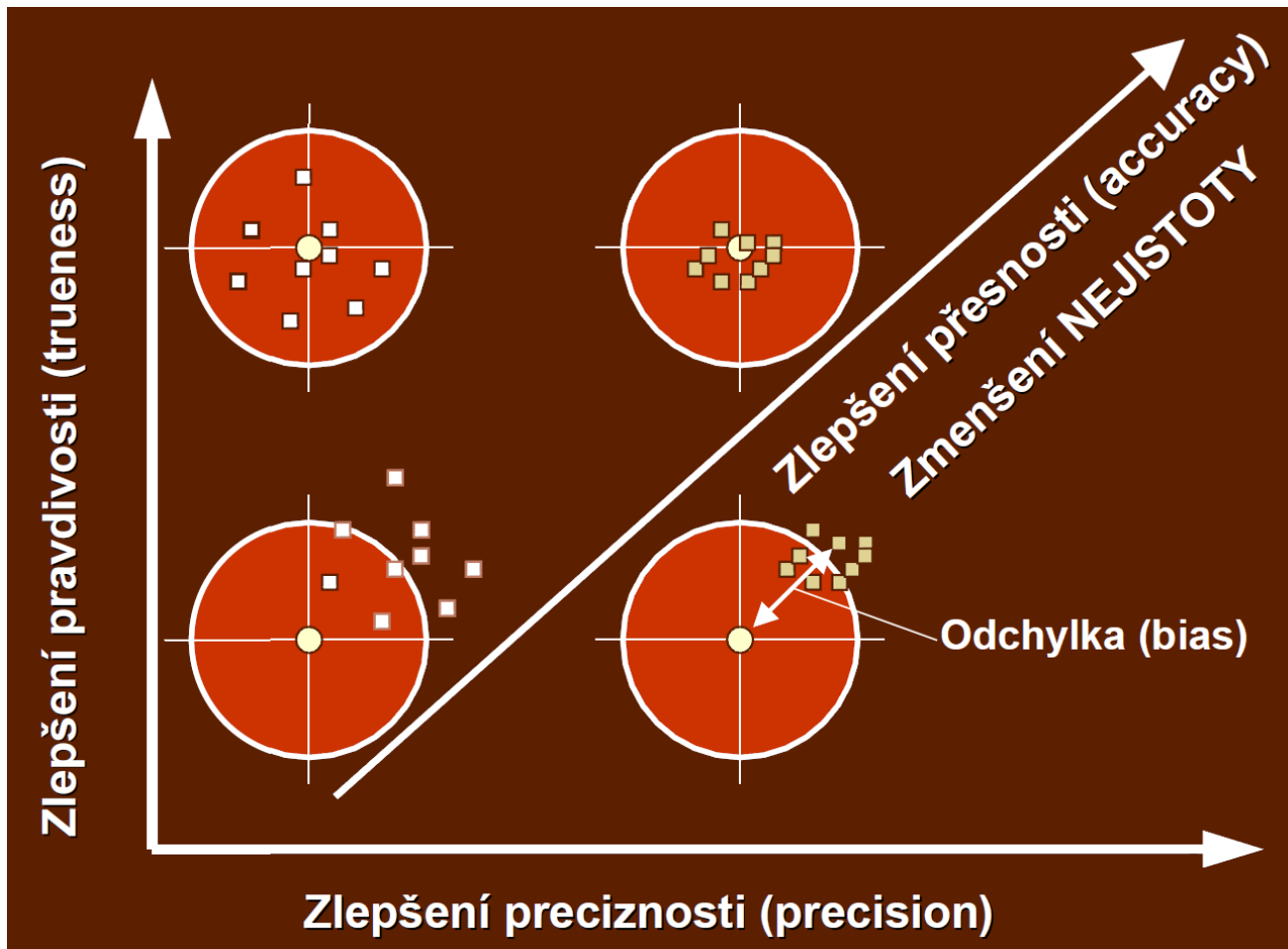
Pravdivost, přesnost, preciznost

- Pravdivost
 - Rozdíl průměru z více výsledků a referenční (očekávané) hodnoty.
 - Těsnost shody mezi aritmetickým průměrem nekonečného počtu opakovaných naměřených hodnot veličiny a referenční hodnotou veličiny.
 - Popisuje se odchylkou (bias).

Pravdivost, přesnost, preciznost

- Přesnost
 - Rozdíl jednoho výsledku a referenční (očekávané) hodnoty.
 - Těsnost shody mezi naměřenou hodnotou veličiny a pravou hodnotou měřené veličiny.
 - Přesnost kombinuje preciznost a pravdivost, tj. vlivy náhodných a systematických faktorů.
 - Popisuje se chybou.

Pravdivost, přesnost, preciznost

Vsuvka č. 2

- Citlivost
 - Podíl změny odezvy měřicího zařízení a odpovídající změny podnětu.
 - Citlivost analytické metody je rovna směrnici kalibrační závislosti.
 - Není-li kalibrační závislost lineární, mění se citlivost s koncentrací analytu. Je-li citlivost závislá na matrici, nepostačuje kalibrace na čisté látky.

Vsuvka č. 2

- Robustnost
 - Robustnost analytického postupu je mírou jeho kapacity zůstat netečný vůči malým, ale záměrným změnám parametrů metody a poskytuje indikaci o jeho spolehlivosti během obvyklého používání.

Vsuvka č. 2

- Selektivita
 - Udává rozsah, do kterého může být jednotlivý analyt (skupina analytů) stanoven(a) v komplexní směsi, aniž by došlo k interferenci s ostatními složkami ve směsi.
 - O metodě, která je naprosto selektivní (limitně) pro analyt nebo skupinu analytů, říkáme, že je specifická.

Vsuvka č. 2

- LOD
 - Mez detekce (Limit Of Detection)
 - Nejmenší koncentrace analytu, která ještě vyvolává odezvu měřicího systému rozpoznatelnou od ostatních vlivů.
 - Jaké množství analytu lze ještě spolehlivě prokázat

Vsuvka č. 2

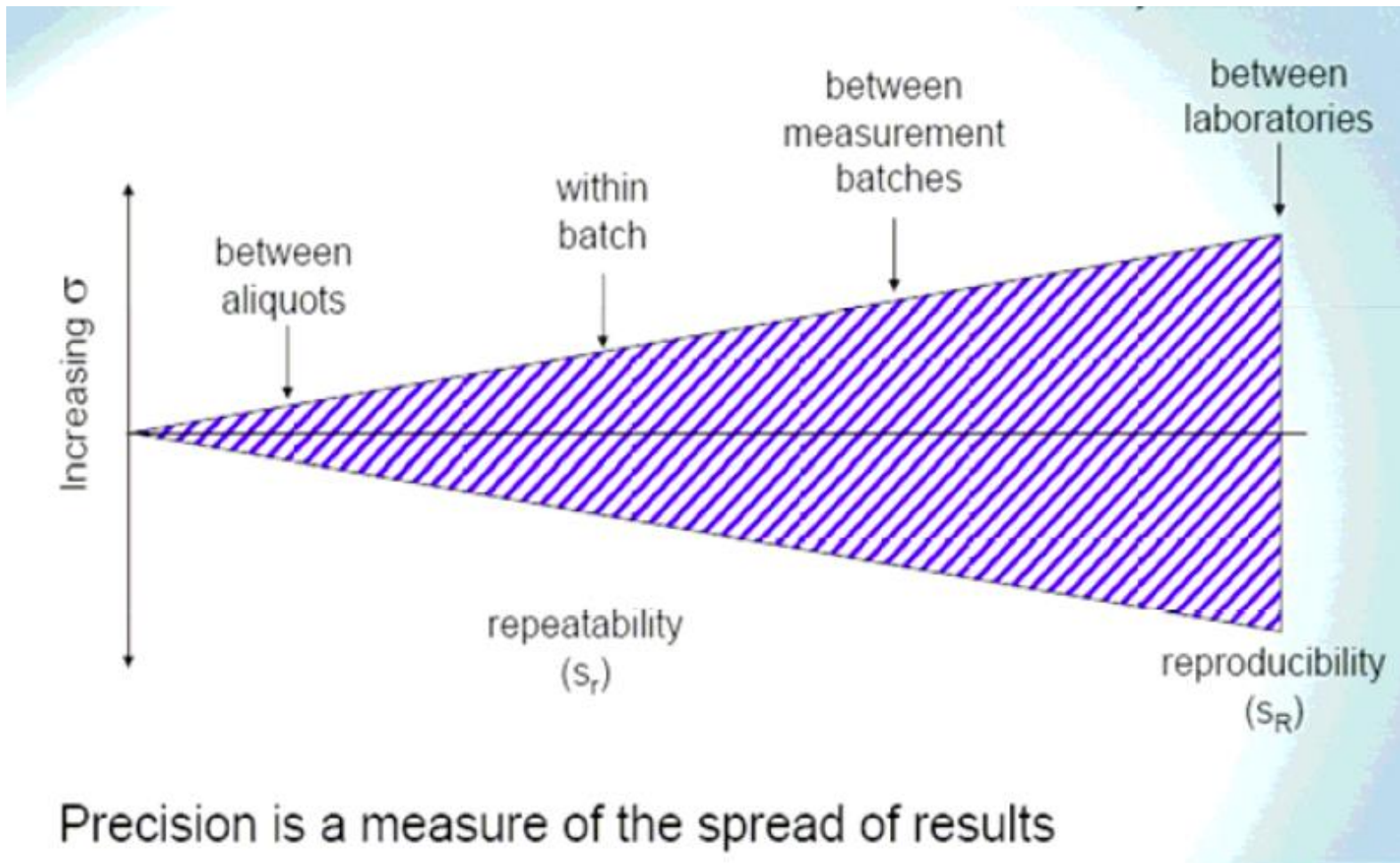
- LOQ
 - Mez stanovitelnosti (Limit Of Quantitation)
 - Nejnižší koncentrace analytu, kterou lze s definovanou přesností kvantitativně stanovit a pro kterou byla metoda validována (nejnižší bod kalibrační křivky).

Doplnění sběru dat

- Opakovatelnost/reprodukovatelnost
- Validace/verifikace
- Databáze

Opakovatelnost/reprodukovatelnost

- Opakovatelnost měření je preciznost měření za souboru podmínek opakovatelnosti měření.
 - Stejný postup měření, stejný obslužný personál, stejný měřicí systém, stejné pracovní podmínky a stejné místo, a opakování měření na stejném nebo podobných objektech
- Reprodukovatelnost měření je preciznost měření za podmínek reprodukovatelnosti měření.
 - Různá místa, obslužný personál, měřicí systémy a opakování měření na stejném nebo podobných objektech.

Validace

- Validace je poskytnutí objektivních důkazů, že požadavky na specifické zamýšlené použití nebo specifickou aplikaci byly splněny (metoda je vhodná pro daný účel).
- Metoda je definována:
 - Principem a rovnicí měření
 - Algoritmem pracovního postupu
 - Požadavky na materiály, přístroje, zařízení, personál,...
 - Provozními charakteristikami
 - Způsobem kvantifikace (kalibrace, výpočet)
- SOP: Standard Operation Procedure

Verifikace

- Verifikace je potvrzení získané prostřednictvím objektivních důkazů, že data o analytických znacích poskytnutá výrobcem, jinou laboratoří, nebo referenční institucí jsou v dané laboratoři s použitím konkrétního měřicího systému dosažena.

Validace/verifikace

- Validace potvrzuje postup, systém, výrobek a zda jsou schopny splnit požadavky kladené na ně..
 - Úroveň měření je dostatečná?
 - Postupy měření jsou korektní?
 - Byla řádně provedena kalibrace?
- Verifikace sleduje postup, systém, výrobek v konkrétní laboratoři.

Validace/verifikace

- při zavedení nové metody
- při pořízení a před aplikací nového analytického měřicího systému do laboratoře
- pokud rozšíříme použití stávající metody o další účel např. rozšíříme měření o další druh biologického materiálu
- ukazuje-li kontrola kvality přetrvávající problém
- při převzetí metody z jiné laboratoře
- po dohodnuté době (jeden rok)
revalidace/reverifikace

Parametry validace

- Přesnost
- Správnost
- Selektivita
- Linearita
- Limit detekce
- Limit kvantifikace
- Robustnost

Informační systémy

- Při implementaci se provádí kontrola správnosti:
 - Validace
 - Ověření, že produkt odpovídá představám uživatele ve všech možných případech – otestuje uživatel.
 - Verifikace
 - Ověření, že produkt odpovídá specifikaci ve všech možných případech, porovnání s výsledkem analýzy – ověřuje analytik, testovací osoba, uživatel.
 - Testování
 - Ověřování programu/IS pomocí konečné sady příkladů – testovací osoba.

Rozhodování o shodě se specifikací / limitem

		<i>Skutečnost</i>	
		$X = Y$ (S)	$X \neq Y$ (N)
<i>Hypotéza (rozhodnutí)</i>	Nulová H_0 $X = Y$	O.K. Přijetí H_0 Zamítnutí H_1 ($1 - \alpha$)	Falešně Negativní <i>β -chyba II. druhu</i>
	Alternativní H_1 $X \neq Y$	Falešně Pozitivní <i>α-chyba I. druhu</i>	O.K. Zamítnutí H_0 Přijetí H_1

Rozhodování o shodě se specifikací

Jsou ve vzorku mléka inhibiční látky ?

		<i>Pravdivý stav</i>	
		NEJSOU	JSOU
<i>Výsledek analýzy (hypotéza)</i> H	Nulová H_0 NEJSOU (shoda)	O.K. Přijetí H_0 Zamítnutí H_1 ($1 - \alpha$)	Falešně Negativní <i>β -chyba II. druhu</i>
	Alternativní H_1 JSOU (neshoda)	Falešně Pozitivní <i>α-chyba I. druhu</i>	O.K. Zamítnutí H_0 Přijetí H_1

Mez detekce: je v Táboře věž ?

Informace: Relevantní + Irrelevantní (redundantní)

Odezva: Signál (S) + Šum (N)

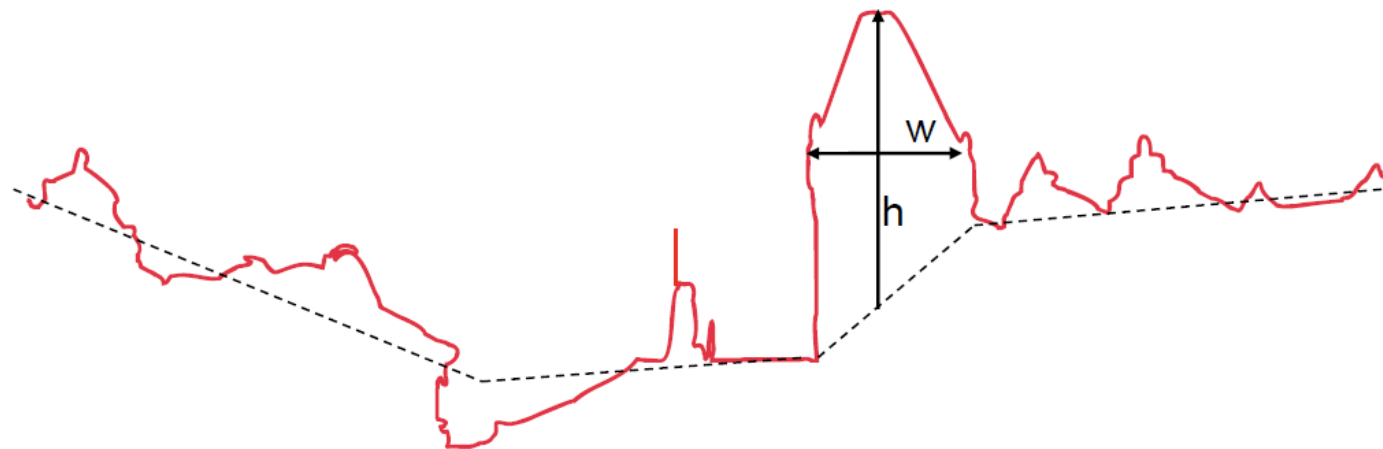
Mez detekce: je v Táboře věž ?

Informace: Relevantní + Irrelevantní (redundantní)

Odezva: Signál (S) + Šum (N)

Mez detekce: je v Táboře věž ?

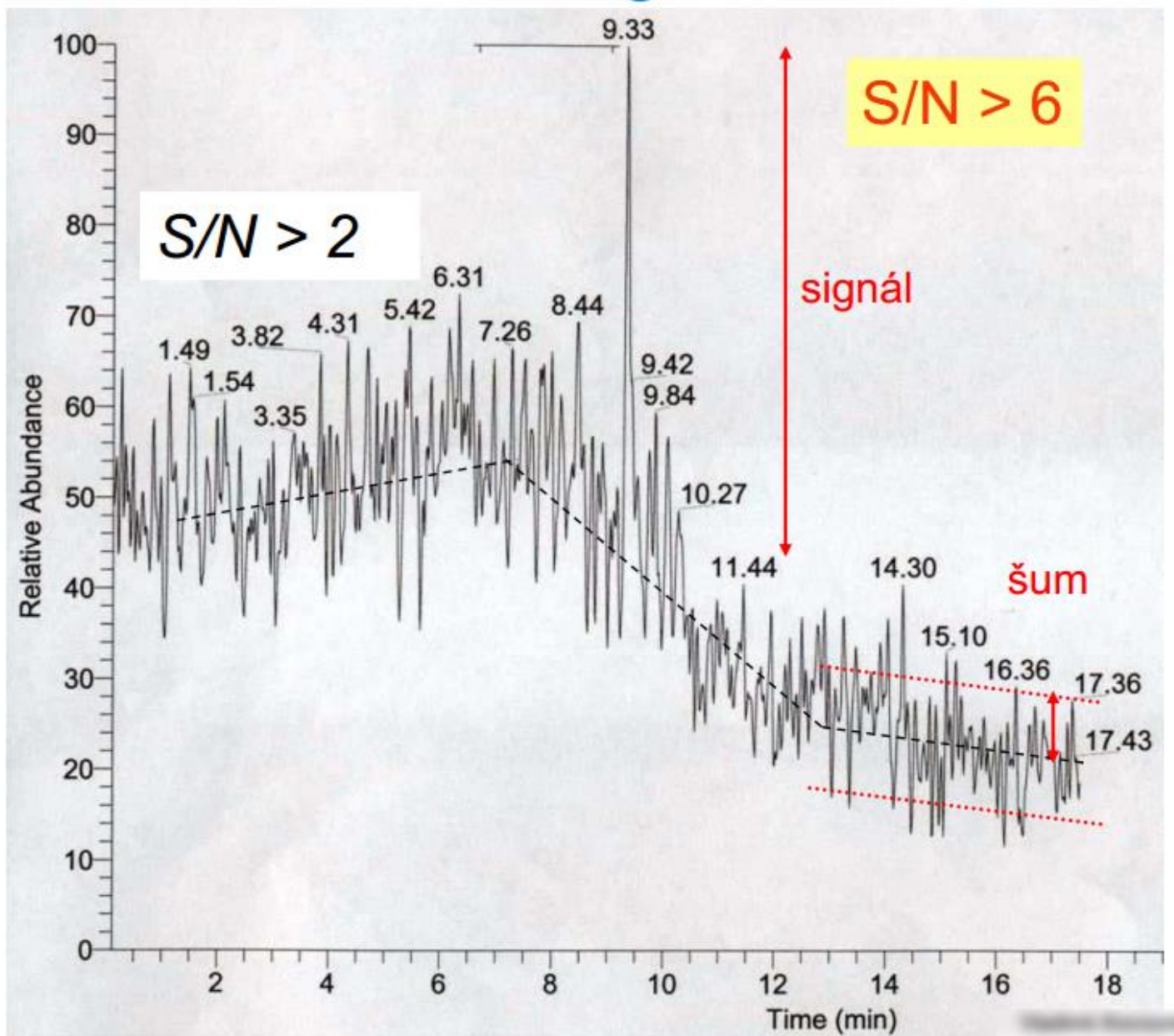

Kriteria pro rozpoznání věže:

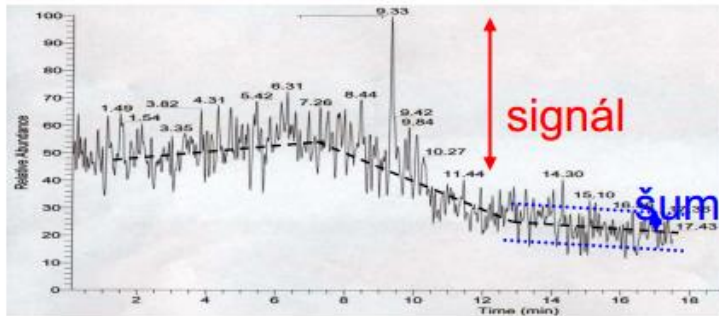
1. výrazně vyčnívá nad své okolí,
2. je podstatně vyšší než je její šířka,
3. nejedná se o sloup, stožár, komín aj.

Parametry detekce věže:

- 1) $h > 5$ m,
- 2) $h/w > 2$,
- 3) $w > 1,5$ m,

Mez detekce: kvalita rozhodnutí ?

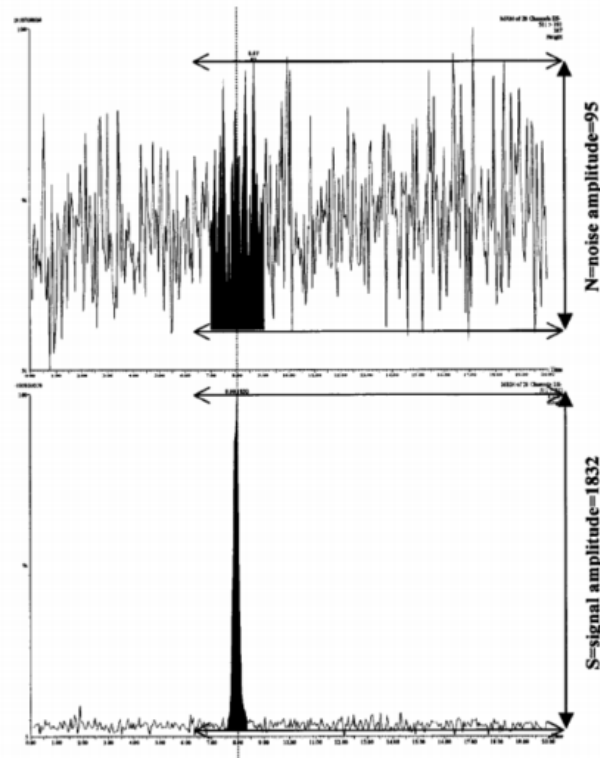

		Skutečnost	
		nepřítomen	přítomen
Rozhodnutí	nedetekován	Správné rozhodnutí	Falešně Negativní <i>(chyba II. druhu)</i>
	detekován	Falešně Pozitivní <i>(chyba I. druhu)</i>	Správné rozhodnutí

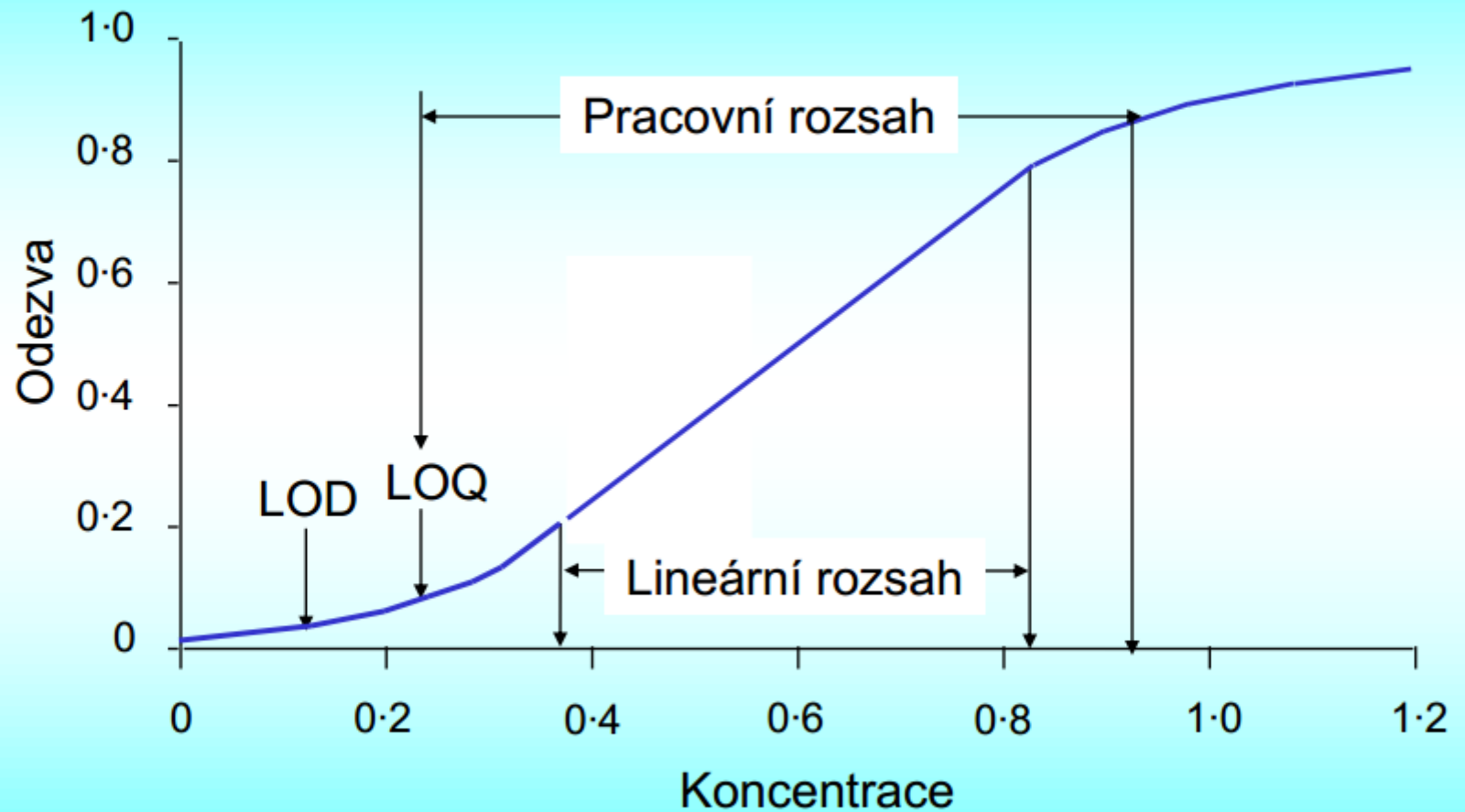
Limit detekce (LOD) – kdy lze prohlásit, že látka je přítomna
Limit kvantifikace (LOQ) – kdy lze obsah látky dobře změřit

LOD je koncentrace, kdy látka vyvolá odezvu (S) měřicího přístroje větší než je trojnásobek úrovně šumu (N) pozadí
 $S/N = 3$

LOQ je koncentrace, kdy látka vyvolá odezvu měřicího přístroje větší než je desetinásobek úrovně šumu pozadí
 $S/N = 10$

Validace analytické metody

Nejistota měření

- Parametr přidružený výsledku měření, který charakterizuje rozptýlení hodnot, jež mohou být důvodně přisuzovány měřené veličině
- Vymezuje hranice, v nichž je výsledek považován na určité hladině spolehlivosti za pravdivý, precizní a přesný.
- Prokazuje metrologickou kvalitu měření (nikoliv měření s nejmenší dosažitelnou nejistotou)
- Umožňuje porovnávání výsledků

Nejistota měření

- Chyba zatěžuje každý výsledek měření, je to rozdíl mezi jednotlivým výsledkem a skutečnou hodnotou měřené veličiny
- Nejistota je vždy spojena s výsledkem
Výsledek = Hodnota \pm Nejistota

Data v medicíně

- Identifikace pacienta
- Pozorovaný parametr
- Hodnota pozorovaného parametru
- Čas a podmínky pozorování

Kriteria

- Jedinečnost
- Úspornost
- Přesnost
- Veřejnost/ochrana
- Dostupnost

Jedinečnost a integrita

- Zabránit vícenásobnému ukládání dat.
- Určit, jaká data jsou autoritativní.
- Pokud neurčíme – ztráta integrity dat.
- Vícenásobný přístup
 - Podmínka
 - Nebezpečí duplicity dat (čtení)

Úspornost

- Čas
- Chyby
- Objem dat

- Použití kódů

Přesnost

- Vše, co již víme o metodách sběru dat a požadavcích na ně kladené.
- Cíl:
 - Konzistence
 - Porovnatelnost

Ochrana dat

- Ochrana pacienta
- Dostupnost dat
- Archivace
- Přístupové protokoly
- Autorizované přístupy
- Integrita databází
- Změna dat

Časový status informací

- Stále pravdivé (alergie)
- Přechodně pravdivé (plán péče pacienta)
- Urgentní (laboratoř, JIP, ARO, transplantace)
- Méně urgentní (úhrada léčby)

Data z pohledu klinického

Informace od lékaře a nemocného

- Objektivní informace
- Subjektivní informace

- Nelze úplně oddělit

- Silný intelektuální a emocionální filtr

Informace od lékaře a nemocného

- Objektivní informace
 - Anamnéza
 - Současný popis nemoci
 - Odpovědi na otázky lékaře
- Subjektivní informace
 - Vyjádření vlastních pocitů pacienta
 - Neverbální komunikace

Anamnéza

- Osobní
- Rodinná
- Pracovní
- Sociální
- Farmakologická
- Alergická
- Abúzus
- Oborová
 - Pediatrická
 - Gynekologická
 - Chirurgická
 - Ošetrovatelská

Bariéry - pacient

- Variabilita informací
- Intelektuální bariéry
- Emocionální bariéry
- Jazykové bariéry

Bariéry - lékař

- Motivační odchylky
- Kognitivní omezení

Bariéry - společné

- Situační faktory
- Psychologické vlivy

Děkuji za pozornost